

**ДОНЬКИ ДУХОВЕНСТВА УМАНСЬКОГО ПОВІТУ В
КИЇВСЬКОМУ ЄПАРХІАЛЬНОМУ ЖІНОЧОМУ УЧИЛИЩІ**

**Кукуруза А.В.
Викладач кафедри історії України
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини**

В умовах реформування системи освіти вивчення навіть найдрібніших фрагментів історичного досвіду є актуальним. Коли ж йдеться про регіональний аспект, то важливість дослідження минувшини набуває ще більшого значення так як водночас доповнює джерельну базу регіональної історії. У даній науковій розвідці на основі публікацій в «Киевских епархиальных ведомостях» спробуємо розкрити питання про потребу в освіті доньок православного духовенства Уманського повіту Київської губернії, яка особливо зросла на хвилі зонального потягу до освіти у 60-х роках ХІХ ст.

До зазначених років уже функціонувала система духовної освіти, яка складалася з трьох ланок – духовні училища – духовна семінарія – духовна академія, – і яка задовольняла потребу в освіті православного духовенства. Але вона охоплювала тільки синів церковно- та священнослужителів, так як готувала їх до майбутньої служби. І в той же час доньки духовенства, які, як правило, виходили заміж за освічених представників свого стану, зрідка мали тільки домашню освіту. А вони ж повинні були розуміти працю своїх чоловіків, допомагати їм і, найголовніше, виховувати та навчати власних дітей. Тому при майже загальному охопленні системою освіти юнаків, нагальною постала проблема освіти доньок духовенства.

І ось 1861 року було відкрите Київське училище для дівчат духовного стану. Аби відразу підкреслити його рівень, почесною попечителькою училища стала дружина генерал-ад'ютанта Віра Іванівна Анненкова, а після її від'їзду з Києва – дружина Київського, Подільського і Волинського генерал-губернатора Любов Іванівна Безак. Розпорядником в училищі був протоієрей Петро Лебединцев. Навчання тривало шість років. До 1866 року, тобто до першого

випуску вихованок, в училищі навчалося 104 особи [1, 429]. Враховуючи величину Київської єпархії та кількість духовенства, зауважимо, що училище було не великим. У перші роки свого існування воно вважалося привілейованим та станово замкнутим.

Лівобережні реформи 60–х років XIX ст. вплинули і на систему освіти, не оминувши і жіночих духовних училищ. У «Статуті Єпархіального Жіночого Училища», прийнятому 20 вересня 1868 року вже йшлося про те, що цей навчально-виховний заклад забезпечує освіту не тільки донькам православного духовенства Київської єпархії, а в ньому за плату можуть навчатися і представниці інших станів [2].

У 16 розділах та 111 параграфах Статуту чітко регламентовано увесь навчально-виховний процес, окреслено коло прав та обов'язків учениць, педагогічного та виховного персоналу, керівництва училища. В училищі вивчалися такі предмети: священна історія Старого та Нового Завітів; православний катехізис; російська граматики; географія; загальна історія; арифметика; природознавство; малювання; каліграфія і рукоділля. Кожного навчального дня було по 2 півторагодинних уроки з основних предметів, а по обіді учениці малювали, опановували каліграфію, проводили час за рукоділлям, що чергувалося із заняттями по кухні та кулінарії.

Для вступу до училища потрібно було скласти вступні випробування, за результатами яких претендентки зараховувалися на навчання. На безкоштовне утримання зараховувались тільки сироти, а усі решта навчання оплачували. Платня за навчання та утримання вносились за півріччя вперед і до того ж, дівчата повинні були придбати по шість бавовняних сорочок та по шість пар простих панчіх.

У 1864 році з Уманського повіту на безкоштовне навчання в училищі була зарахована Рибальська Ольга – донька померлого священника с. Старі Бабани, а на навчання за батьківські кошти поступили Бутовська Анастасія, Короповська Наталія і Панасевичева Параска [3, 128]. У 1870 році на своєкоштане утримання в училище були прийняті: Славінська Неоніла з с.

Черповоди, Чижевська Надія з с. Погоріла та Чижевська Віра з с. Цеберманівка (нині – Іванівка) [4, 101].

Збільшення кількості бажаючих вступити до училища, його віддаленість від південних повітів губернії спричинили обговорення питання про відкриття філії Київського училища в Умані. Третій єпархіальний з'їзд депутатів від духовенства, що відбувся 3-6 травня 1871 року в Києві, на четвертому своєму засіданні слухав питання «Про відкриття жіночого училища в м. Умані». Ухвалене 5 травня 1871 року рішення з'їзду звучало так: «Всю переписку с резолюцией Высокопреосвященства передать в окружной Уманский училищный съезд для приведения в исполнение» [5, 395]. Та з якихось причин, думається – фінансових в першу чергу, рішення зреалізоване не було.

Фінансування училища покладалося на духовенство єпархії. З церковних доходів гроші здавалися благочинним, а вже ті віддавали їх на потреби навчального закладу. Суми як для того часу були чималими. Наприклад, у 1873 році, 14 червня, від семи благочинних округів Уманського повіту поступило 1387 рублів [6, 97]. Так, Володимир Тучапський від свого благочиння, яке складало 18 церков, здав 130 руб.; Платон Демченко від 19 церков здав 270 руб.; Іоанн Маційович від 22 церков здав 148 руб.; Сефан Лужинський від 20 церков здав 225 руб.; Іосиф Ляховецький від 16 церков здав 156 руб.50 коп.; Іоанн Славінський від 20 церков здав 180 руб. і Василій Яновський від 19 церков передав училищу 277 руб.50 копійок [7, 97]. Ці кошти склалися як з обов'язкових відрахувань духовенства, так і з добровільних пожертвувань.

Та попри обов'язкову фінансову підтримку єпархіальним духовенством та добровільні пожертвування на училище, воно суттєво не розширювалось. За 12 років, з 1861 до 1873 року, воно випустило усього 176 вихованок [8, 384]. У 1873 році з Уманського повіту до вступних випробувань була допущена тільки одна дівчина – Грушевська Єлизавета [9, 108], хоч бажаючих було значно більше.

Зміни у функціонування Київського училища для дівчат духовного стану були внесені новим його керівництвом. З 27-го жовтня 1873 року начальницею училища стала вдова дійсного статського радника Софія Бутович (в дівоцтві –

княгиня Мещерська). Тоді училище було дещо розширене, а відтак більше доньок духовенства отримали можливість здобути освіту. У 1875 році на перший курс вступило 147 «своєкоштных» дівчат, серед яких шестеро – з Уманського повіту. Це були: Бржозовська Анна, Панасевичева Софія, Радомицька Олена, Прісовська Віра, Прокоповичева Катерина і Пашинківська Олександра [10, 189]. В наступному 1876 році училище поповнили 48 першокурниць, п'ять серед яких були дітьми духовенства Уманського повіту: Бількевичева Олександра, Чеважевська Надія, Філоновська Ольга, Дзбановська Катерина і Маковська Ксенія [11, 177]. Приблизно така сама кількість дівчат духовного стану з Уманського повіту вступала до училища і в наступні роки.

У 1880 році з Уманського повіту до Київського училища вступили: Дзбановська Клавдія, Кисілевич Тетяна, Захарієвич Миланія, Королькова Надія, Загородська Іоанна і Станіневич Ольга [12, 5]. А у 1883 році ряди вихованок училища поповнили: Колтоновська Євдокія, Каковська Анастасія, Милованова Людмила, Робаковська Афанасія, Кремінська Валентина [13, 306]. У 1885 році Рада Київського жіночого єпархіального училища допустила до вступних випробувань 75 бажаючих, серед яких було 9 з Уманського повіту. За результатами вступних випробувань усі дев'ять дівчат були зараховані до училища. Це: Катерина Яновська, донька священика з Майданецького, Віра Радишевська з Шельпахівки, Німфидора Успенська з Молодецького, Олімпіада Чижська з Фурманки, Іустина Колтоновська з Паланочки, Катерина Ілляшевич з Нерубайки, Людмила Мовчанська з Рогів, Варвара Кисілевич з Кишенець та Олена Підгурська з Краснопілки Уманського повіту. У наступні роки 10-12 дівчат щорічно вступали до єпархіального жіночого училища.

Здобувши освіту, переважна більшість дівчат працювали учительками, а у заміжжі – навчали своїх дітей, допомагали чоловікам, були порадиницями для простого сільського люду. Таким чином, повільно, але вирішувалось питання підвищення освітнього рівня православного духовенства другої половини ХІХ століття.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Торжественный акт в Киевском училище девиц духовного звания, по случаю 1-го выпуска воспитаниц // Киевские епархиальные ведомости. – 1866. – №13. – С. 428-440.

2. Устав Епархиальных женских училищ // Киевские епархиальные ведомости (далее – КЕВ). – 1869. – №8. – С. 28–44.

3. КЕВ. – 1864. – №15. – С.128.

4. КЕВ. – 1870. – №16. – С.101.

5. КЕВ. – 1871. – №17. – С.395.

6. КЕВ. – 1873. – №13. – С.96-97.

7. Там само.

8. Торжественный акт в Киевском училище девиц духовного звания, по случаю 12-го выпуска воспитаниц // КЕВ. – 1873. – №13. – С. 384.

9. КЕВ. – 1873. – №14. – С.108.

10. КЕВ. – 1875. – №15. – С.189.

11. КЕВ. – 1876. – №14. – С.177.

12. КЕВ. – 1880. – №29. – С.5.

13. КЕВ. – 1883. – №14. – С.306.